

Onderwerpen uit de Westzaanse geschiedenis

door WILLEM TIP/deel 8

Het Zaanse landschap (8)

De verbindingen in de Zaanstreek waren bij het begin van de Gouden Eeuw nog niet veel anders dan in de middeleeuwen. Wie echt weg wilde had een boot nodig. Een jol, een tentjachtje of een zeilboot. Voor een bezoek in de naaste omgeving waren er dan nog voetpaden. Ongeplaveid, hier en daar wat opgehoogd met stenen of schelpen. In de zomer struikelde men er over de bulten. In de winter vermeed men liever de volgelopen kuilen. Voor paarden en rijtuigen waren de voetpaden al helemaal niet geschikt.

Bijna al het vervoer ging over water.

Naar Krommenie liep van oudsher een voetpad vanaf de Westzaner Middel. Dat leidde door de landerijen naar het Weiver van Krommenie. Vanuit Krommenie kon de reiziger dan nog verder lopen naar Krommeniedijk of Uitgeest. Lang vormde Krommenie, geholpen door deze landverbinding, in de middeleeuwen met Westzaan een bestuurlijk geheel. Samen deelden de dorpen een schout en bij de kerk in Westzaan een dingstal, de plaats waar recht werd gesproken.

Vanuit Krommenie kon men naar het zuiden toe ook nog naar Assendelft lopen. Voor de Westzaners die niet met de boot wilden was dat een van de twee omslachtige mogelijkheden. De andere weg liep over de dijk langs het IJ. Die wandeling was echter op zijn minst zo tijdrovend. De Hogedijk tussen Westzaan en Assendelft was, zoals overal, begroeid met gras en onkruid. Bovenop was hij nauwelijks begaanbaar. Aan één kant liep hij schuin af naar de polder. Daar lag een dijksloot, ooit uitgegraven bij het aanleggen van de eerste beschermende kade. Aan de andere kant golfde het water van het IJ. Hier was de helling veel steiler. Ze liep uit op een scherm van hoge palen die dicht tegen elkaar in de grond waren geheid. Dat paalscherm hield de dijk bijeen en brak de golfslag. Zeker bij een straffe zuidwestenwind kon die die heftig zijn. Een voettocht naar Assendelft was op welke manier dan ook een onderneming waaraan men niet voor niets begon, waarvoor men zich degelijk voorbereide en waarvoor men op zijn minst enkele uren uittrok.

Naar het oosten toe was de Hogedijk langs het IJ het enige voetpad tussen Westzaan en Zaandam. Moeite daarmee had men in de middeleeuwen nooit gehad. Veel mensen woonden er niet langs de Zaan. Wie in Westzaan moest zijn, bijvoorbeeld voor een rechtszaak, nam de boot. 's Winters schaatste men, nam men een slee of liep men eenvoudig over het ijs. Alleen bij 'kwakkelvorst', met temperaturen tussen vriezen en dooien, werd het lastig. Soms was men nog net op tijd. Dan legde men schuilen achter elkaar over de breedste wateringen. Zo konden de bewoners van de Lagedijk toch droogvoets bij het Westzaanse rechthuis of de kerk komen.

De Gouden Eeuw stelde echter hogere eisen. De opbloei van de handel, de scheepsbouw in het zuiden en de vele nieuwe molens verlangden dat men zich binnen de Zaanstreek bij elk soort weer behoorlijk kon verplaatsen. Elke dag begaven zich honderden werknemers te voet naar de molens en de scheepswerven. Op zondag wilde men zonder al te veel hinder van slijk en vuil in de vermaning, kerk of statie aankomen. Het was daarom nodig dat bestaande voetpaden werden verbeterd en dat zo nodig nieuwe werden aangelegd. De Zaanstreek vroeg erom hechter aaneen te worden gesmeed.

De Zaanse kanters konden zich de betere voetpaden ook veroorloven, er was geld voor. Het eerst sloegen de bewoners van West-Zaandam de handen ineen. Al voor 1613 zorgden ze er zelf voor dat het bebouwde deel van de Zaanse Lagedijk werd bestraat. De bestrating van de Westzaanse 'kerkweg' volgde enkele jaren erna in 1617. Nu betaalde de overheid het voetpad. Breed werd het pad

overigens niet. Met ongeveer een meter bood het nog steeds geen ruimte genoeg voor bijvoorbeeld een koets met een paard ervoor. Nog lang zou het duren, zelfs tot het midden van de negentiende eeuw, voordat men in een schommelende diligence of in een postkoets door de dorpsstraat van Westzaan kon rijden.

Voor de Kogers en Zaanse landerijers zou een voetpad door de landerijen tussen Zaanse Lagedijk en de Westzaner Middel de reistijd aanzienlijk korter maken. In 1624 kreeg men vergunning om het pad aan te leggen en om de kosten over alle landerijen in de Banne Westzaan om te slaan. Ook dus over de landerijen in bijvoorbeeld Wormerveer en Westzaan zelf. Die kostenverdeling werd dadelijk een bron van twist, rijd en 'kriegeligheid'. Westzaan en Wormerveer zaten niet te wachten op het voetpad en nog minder op hun bijdrage in de kosten. Twee jaar lang sleepten de procedures zich voort, die uiteindelijk tot in Den Haag werden doorgezet. Daarna dolf de kortzichtigheid het onderspit. Het verstand zegevierde en het voetpad werd eind 1626 aangelegd.

Heel erg begaanbaar was het nieuwe Guispad aanvankelijk niet. Op de aanleg had men flink bezuinigd. Takkenbossen dienden op de drassige ondergrond als ondersteuning. Een laag aarde en schelpen onttrok ze aan het gezicht. Vooral bij regenweer was opschieten geen vanzelfsprekendheid. Wel kwam er halverwege, over de Watering, de voornaamste hindernis, een dure en hoge brug. De hooischuiten van de boeren en de schepen van en naar de molens bij Wormerveer moesten immers 'sonder veranderinge' kunnen doorvaren. ■

Beeldmateriaal:
Westzaanse Digitale Beeldbank

Als er ijs lag, was de reistijd vaak korter.